



SYSTEMY EDUKACJI W EUROPIE – STAN OBECNY I PLANOWANE REFORMY

ISLANDIA

1. Populacja uczących się i język nauczania

Kształcenie obowiązkowe obejmuje uczniów w wieku od 6 do 16 lat. Jesienią 2004 r. ta grupa wiekowa liczyła 44 511 dzieci i młodzieży, stanowiąc 15,2% ogółu ludności (293 577). W 2004 r. liczba dzieci w wieku 3-5 lat uczęszczających do placówek przedszkolnych wynosiła 11 881, tj. ok. 94% dzieci w tej grupie wiekowej. W tym samym roku do szkół średnich II stopnia uczęszczało 93% 16-latków, 83% 17-latków, 75% 18-latków i 70% 19-latków. Liczba studentów uczelni w Islandii wynosiła w 2004 r. 15 390, tj. 5,2% ogółu ludności. Znaczna część (ok. 2 000) islandzkich studentów studiuje za granicą.

Językiem nauczania jest język islandzki.

2. Administracja i finansowanie edukacji

Prawną i polityczną odpowiedzialność za system edukacji ponosi islandzki Parlament, który wyznacza podstawowe cele systemu edukacji i administracyjne ramy jego funkcjonowania. Cały system edukacji, z wyjątkiem dwóch uczelni rolniczych nadzorowanych przez Ministerstwo Rolnictwa, podlega Ministerstwu Edukacji, Nauki i Kultury.

System edukacji został w dużej mierze zdecentralizowany zarówno pod względem zakresu zadań, jak i zakresu uprawnień decyzyjnych, co odzwierciedla ogólną tendencję w społeczeństwie islandzkim. Samorządy gminne odpowiadają za funkcjonowanie placówek przedszkolnych oraz szkół podstawowych i średnich I stopnia, natomiast władze państwowe prowadzą większość szkół średnich II stopnia i uczelni.

Organizacją kształcenia w Islandii zajmował się tradycyjnie sektor publiczny, w związku z czym w systemie szkolnym działa jedynie niewielka liczba placówek prywatnych. Niemal wszystkie szkoły prywatne otrzymują dotacje z funduszy publicznych.

Nie istnieje krajowy inspektorat oświaty, a ocena kształcenia i nadzór nad placówkami edukacyjnymi na wszystkich poziomach należą do zadań Ministerstwa Edukacji, Nauki i Kultury.

3. Edukacja przedszkolna

Placówki przedszkolne stanowią zgodnie z przepisami prawa pierwszy poziom systemu edukacji, prowadząc kształcenie dla dzieci, które nie osiągnęły jeszcze wieku 6 lat, tj. wieku rozpoczynania obowiązkowego szkolnego. Za uczęszczanie do przedszkola pobiera się opłaty od wszystkich rodziców. Wkład rodziców pokrywa ok. 30% kosztów bieżących przedszkoli publicznych. Opłaty w przedszkolach prywatnych są na ogół ok. 10-20% wyższe niż w przedszkolach publicznych.

Dzieci uczęszczające do przedszkoli w 2004 r.	Wiek: 0-2 lata	Wiek: 3-5 lat	Wiek: 0-5 lat
Edukacja przedszkolna	38,8%	94,2%	66,5%

4. Kształcenie obowiązkowe

a) Etapy

Grunnskólar (szkoła podstawowa i średnia I stopnia)

Wiek: 6-16 lat

Kształcenie obowiązkowe jest prowadzone w ramach jednolitej struktury, co oznacza, że szkoła podstawowa i średnia I stopnia stanowią części tego samego szczebla edukacji, a kształcenie na tych poziomach odbywa się na ogół w tej samej placówce.

b) Kryteria przyjęć

Na poziomie tym nie obowiązują żadne specjalne warunki przyjęć, a dzieci przyjmuje się do szkoły w wieku 6 lat. Wskaźnik skolaryzacji wynosi 100%.

c) Dzienny/tygodniowy/roczny wymiar zajęć

Rok szkolny trwa dziewięć miesięcy, rozpoczyna się między 21 sierpnia a 1 września i kończy między 31 maja a 10 czerwca. Zgodnie z Ustawą o szkołach obowiązkowych minimalna liczba dni nauki w roku wynosi 170, ale w zawartym ostatnio porozumieniu w sprawie wynagrodzeń nauczycieli ustalono, że rok szkolny ma obejmować 180 dni nauki. Szkoły są czynne przez pięć dni w tygodniu, a uczniowie mają od 30 do 37 (40-minutowych) lekcji tygodniowo, przy czym ich liczba wzrasta wraz z wiekiem. Minimalny roczny wymiar zajęć wynosi 720 godzin dla 7-latków, 840 godzin dla 10-latków i 888 godzin w szkole średniej I stopnia.

d) Wielkość klas/podział uczniów na klasy

Ustawa o szkołach obowiązkowych z 1995 r. nie zawiera przepisów dotyczących maksymalnej liczby uczniów w klasie. Uczniów dzieli się na klasy I-X według wieku. Nie przeprowadza się selekcji ani nie tworzy grup na podstawie uzdolnień czy umiejętności, a uczniowie przechodzą automatycznie do kolejnych klas zgodnie z wiekiem. Klasy na poziomie szkoły podstawowej mają zwykle jednego nauczyciela do wszystkich przedmiotów, natomiast na poziomie średnim I stopnia uczą na ogół nauczyciele przedmiotu.

e) Programy i treści nauczania

Ministerstwo Edukacji, Nauki i Kultury nadzoruje sprawy związane z programem nauczania i publikuje „Ogólnokrajowe wytyczne dotyczące programu nauczania”. Przedmiotami podstawowymi są język islandzki i matematyka, a pozostałe przedmioty obowiązkowe obejmują: zajęcia artystyczne i prace ręczne, języki nowożytny, wiedzę o społeczeństwie i religię, wychowanie fizyczne, przedmioty przyrodnicze, informatykę, zajęcia z gospodarstwa domowego i zajęcia rozwijające inne potrzebne w życiu codziennym umiejętności. Nauczyciele samodzielnie dobierają metody kształcenia. Publikowaniem i rozpowszechnianiem materiałów dydaktycznych zajmuje się Krajowe Centrum Materiałów Edukacyjnych.

f) Ocena, promocja i kwalifikacje

„Ogólnokrajowe wytyczne dotyczące programu nauczania” zawierają zalecenia w sprawie oceny, promocji i egzaminów. Na zakończenie dziesiątego i ostatniego roku kształcenia obowiązkowego uczniowie mogą przystępować do centralnie koordynowanych egzaminów. Egzaminy te przeprowadza się z następujących przedmiotów: język islandzki, matematyka, język angielski, język duński (lub, alternatywnie, norweski i szwedzki), przedmioty przyrodnicze i wiedza o społeczeństwie.

Obowiązkowe centralnie koordynowane egzaminy z języka islandzkiego i matematyki przeprowadza się również w klasach IV i VII.

Centralnie koordynowane egzaminy opracowuje, ocenia i przeprowadza Instytut Sprawdzianów Edukacyjnych. Uczniowie otrzymują świadectwo z uzyskanymi stopniami. Ocena w innych formach jest dokonywana przez nauczycieli i nie obowiązują w tym zakresie ujednolicone procedury.

5. Szkolnictwo średnie II stopnia i policealne

a) Rodzaje kształcenia

Ogólnokształcące szkoły średnie II stopnia: <i>Menntaskólar</i> (licea ogólnokształcące przygotowujące do podjęcia studiów) <i>Fjölbraitaskólar</i> (szkoły średnie przyjmujące młodzież niezależnie od dotychczasowych wyników w nauce)	Wiek: od 16 lat
Zawodowe lub specjalistyczne szkoły średnie II stopnia: <i>Idnskólar</i> (szkoły zawodowe) <i>Sérskólar</i> (specjalistyczne szkoły zawodowe) <i>Fjölbraitaskólar</i> (szkoły średnie przyjmujące młodzież niezależnie od dotychczasowych wyników w nauce)	Wiek: od 16 lat

Kształcenie ogólne trwa przeważnie cztery lata i kończy się egzaminem maturalnym. Kształcenie zawodowe ma zróżnicowaną długość, od jednego do dziesięciu semestrów, ale najczęściej trwa cztery lata.

b) Kryteria przyjęć

Wszyscy uczniowie, którzy ukończyli kształcenie obowiązkowe, mają zagwarantowane w legislacji prawo do nauki w szkole średniej II stopnia, niezależnie od wyników uzyskanych w X klasie szkoły obowiązkowej. Istnieją przepisy regulujące kwestię naboru i warunki przyjęć uczniów w różnych profilach kształcenia. Nie pobiera się opłat za kształcenie, ale uczniowie wpłacają wpisowe i pokrywają koszty swych podręczników.

c) Programy i treści nauczania

Ramowy program nauczania jest przedstawiony w „Ogólnokrajowych wytycznych dotyczących programu nauczania”, wydawanych przez Ministerstwo Edukacji, Nauki i Kultury. W wytycznych określa się cele oraz całościową strukturę i treści poszczególnych przedmiotów i profili kształcenia. Istnieją cztery profile kształcenia: ogólny, zawodowy i artystyczny oraz krótki cykl kształcenia ogólnego. Kształcenie w poszczególnych profilach ma różną długość. W każdym profilu wyodrębnia się przedmioty obowiązkowe, przedmioty fakultatywne i przedmioty obowiązkowe do wyboru.

Wszystkie cykle kształcenia kończące się egzaminem maturalnym obejmują następujące przedmioty: język islandzki, języki obce, wiedza o społeczeństwie, przedmioty przyrodnicze, matematyka, umiejętności potrzebne w życiu codziennym i wychowanie fizyczne. W profilach zawodowych prowadzi się przedmioty ogólnokształcące oraz teoretyczne przedmioty zawodowe i praktyczne kształcenie zawodowe. W większości szkół stosuje się system punktowy, zgodnie z którym uczniowie otrzymują określoną liczbę punktów za zaliczenie każdego przedmiotu. System ten zapewnia pewną elastyczność jeśli chodzi o czas przeznaczony na naukę poszczególnych przedmiotów i termin ukończenia danego cyklu kształcenia.

d) Ocena, promocja i kwalifikacje

W islandzkich szkołach średnich II stopnia, niezależnie od rodzaju szkoły, na ogół przeprowadza się egzaminy na zakończenie każdego semestru. Przystąpienie do tych egzaminów jest warunkiem kontynuowania nauki i ukończenia danego cyklu kształcenia. Z niektórych przedmiotów nie przeprowadza się egzaminów na zakończenie semestru, a stopień wystawia się w takim przypadku na podstawie oceny ciągłej i zadanych uczniom prac. W szkołach ogólnokształcących, które kończą się egzaminem maturalnym, egzaminy są przeprowadzane przez poszczególne szkoły. Jednak Ustawa o szkołach średnich II stopnia z 1996 r. przewiduje centralnie koordynowane egzaminy maturalne z niektórych przedmiotów. Zgodnie z przepisami dotyczącymi centralnie koordynowanych egzaminów maturalnych z 2003 r. tymi przedmiotami są język islandzki, język angielski i matematyka. Przepisy te weszły częściowo w życie w 2004 r., ale zostały w pełni wdrożone dopiero w 2005 r. Zdanie egzaminu maturalnego stanowi generalnie warunek ubiegania się o przyjęcie na studia.

W szkolnictwie zawodowym ocena uczniów obejmuje zarówno ocenę ciągłą, jak i ocenę końcową na zakończenie każdego semestru. W przypadku tzw. zawodów certyfikowanych dany cech rzemieślniczy przeprowadza egzaminy czeladnicze. Wiele form kształcenia zawodowego kończy się uzyskaniem świadectwa uprawniającego do pracy na określonych stanowiskach.

6. Szkolnictwo wyższe

a) Rodzaje uczelni

System szkolnictwa wyższego obejmuje zarówno tradycyjne uniwersytety, jak i uczelnie, które nie prowadzą badań. Obecnie osiem uczelni działa na podstawie Ustawy o uniwersytetach. Większość uczelni jest prowadzona przez państwo, natomiast trzy uczelnie przez organizacje prywatne otrzymujące fundusze od państwa. W poszczególnych uczelniach zakres prowadzonych badań i liczba kierunków studiów są zróżnicowane.

b) Ocena i kwalifikacje

Podstawę oceny studentów w uczelniach stanowią zwykle egzaminy pisemne, ustne lub praktyczne, prace semestralne i prace wykonywane w trakcie całych studiów. Za ocenę odpowiadają nauczyciele, ale każdy wydział określa ogólne zasady organizacji egzaminów w ramach regulaminu obowiązującego w danej uczelni. W niektórych wypadkach w ocenie uczestniczą egzaminatorzy zewnętrzni. Egzaminy przeprowadza się na ogół na zakończenie każdego semestru. Tytuły/stopnie przyznaje się dopiero po przygotowaniu pracy dyplomowej lub zakończeniu projektu badawczego przez studenta.

Studia w Islandii są generalnie podzielone na trzy poziomy: a) studia licencjackie/inżynierskie trwające na ogół od 3 do 4 lat, b) studia magisterskie (prowadzące do tytułów magistra, magistra inżyniera, magistra w dziedzinie zarządzania przedsiębiorstwem, magistra pedagogiki itp.), które trwają od roku do 2 lat oraz c) studia doktoranckie trwające od 3 do 5 lat. Szczałkowo pozostawiono system dotychczasowych tytułów zawodowych (5-6-letnie studia prowadzące do tytułu *Candidatus*), zgodnie z którym osoba posiadająca tytuł jest uprawniona do objęcia określonego stanowiska lub podjęcia pracy w określonym zawodzie w dziedzinie teologii, medycyny, farmacji, prawa itp. Szereg uczelni wydaje też na różnych kierunkach dyplom lub świadectwo osobom, które ukończyły od 1,5 roku do 2 lat studiów.

c) Warunki wstępu

Selekcję kandydatów na studia przeprowadzają uczelnie. Warunkiem ubiegania się o przyjęcie na studia jest przeważnie zdanie egzaminu maturalnego lub równorzędnego egzaminu. W niektórych przypadkach uczelnie mogą jednak przyjąć kandydatów ze znacznym doświadczeniem zawodowym, którzy nie zdali egzaminu maturalnego. Na studiach zawodowych i technicznych wymaga się często doświadczenia w dziedzinie związanej z kierunkiem studiów.

W uczelniach państwowych pobiera się jedynie wpisowe, a studia są bezpłatne, natomiast w uczelniach prywatnych studenci płacą czesne.

7. Kształcenie specjalne

Zgodnie z Ustawą o kształceniu obowiązkowym wszystkim dzieciom należy zapewnić odpowiednie kształcenie. Uczniowie mają prawo uczęszczać do szkoły w rejonie zamieszkania. Ponadto szkoła jest zobowiązana do systematycznej integracji niepełnosprawnych dzieci ze swego rejonu w ramach edukacji ogólnodostępnej. W roku szkolnym 2003/04 w odrębnych szkołach kształciło się ok. 0,4% uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w wieku objętym obowiązkowym kształceniem.

8. Nauczyciele

Nauczyciele przedszkoli i szkół obowiązkowych kończą 3-letnie studia prowadzące do tytułu licencjata na kierunku pedagogicznym. Nauczyciele szkół podstawowych są nauczycielami przedmiotów zintegrowanych, natomiast nauczyciele szkół średnich I stopnia specjalizują się w jednym lub kilku przedmiotach. Nauczyciele szkół średnich II stopnia kończą studia trwające od 3 do 4 lat, uzyskując tytuł licencjata/inżyniera, oraz roczne studia pedagogiczne. Wszyscy nauczyciele są pracownikami państwowymi.

9. Aktualne reformy i debaty w dziedzinie edukacji

Edukacja przedszkolna

Rodzice pokrywają około jednej trzeciej kosztów bieżących przedszkoli publicznych. Ostatnio dyskutuje się jednak o możliwości pokrywania przez gminy części kosztów edukacji dzieci w ostatnim roku przedszkola, tj. w wieku 5 lat.

Kształcenie obowiązkowe

W związku z planowanym skróceniem cyklu kształcenia kończącego się egzaminem maturalnym z czterech do trzech lat (zob. niżej), szeroko dyskutuje się o tym, w jaki sposób ta zmiana wpłynie na treści i standardy kształcenia w szkołach podstawowych/średnich I stopnia.

Szkolnictwo średnie II stopnia

Od 2005 r. centralnie koordynowane egzaminy z dwóch przedmiotów wybranych spośród języka islandzkiego, języka angielskiego i matematyki są obowiązkowe dla uczniów przystępujących do egzaminów maturalnych.

Od 2002 r. Ministerstwo Edukacji, Nauki i Kultury pracuje nad koncepcją ewentualnej restrukturyzacji programów kształcenia ogólnego, które prowadzą do egzaminu maturalnego, zmierzając równocześnie do skrócenia tych programów z czterech do trzech lat. Uczniowie islandzcy zdają egzamin maturalny w wieku 20 lat, natomiast w innych krajach uczniowie kończą porównywalne cykle kształcenia w wieku 18 lub 19 lat. Czteroletnie programy kształcenia ogólnego zostały wprowadzone głównie ze względu na krótki rok szkolny w islandzkich szkołach. W ostatnich latach rok szkolny został jednak znacznie przedłużony zarówno w szkołach obowiązkowych, jak i w szkołach średnich II stopnia.

Szkolnictwo wyższe

Ministerstwo Edukacji, Nauki i Kultury nadzoruje obecnie realizację Procesu Bolońskiego. W 2003 r. ministerstwo utworzyło Krajową grupę roboczą ds. Procesu Bolońskiego, która ma koordynować i prowadzić działania w ramach tego procesu oraz zbierać odpowiednie informacje i przedstawiać propozycje zmian w legislacji, aby zapewnić skuteczne wdrażanie założeń procesu.

W czerwcu 2005 r. Minister Edukacji, Nauki i Kultury powołał komitet, który przedstawi propozycje zmian w Ustawie nr 136/1997 o uniwersytetach oraz przepisach wykonawczych obowiązujących uczelnie publiczne. Przygotowywane poprawki do Ustawy o uniwersytetach stanowią odpowiedź na przemiany zachodzące w kraju i rosnące znaczenie uniwersytetów dla gospodarki, które są m.in. siłą napędową postępu naukowo-technicznego. Propozycje komitetu zmierzają do podniesienia jakości systemu szkolnictwa wyższego w Islandii.

W ostatnich latach znacznie wzrosła liczba studentów, a w związku z tym uczelnie rozszerzyły ofertę studiów o różnej długości. W tym kontekście toczą się obecnie dyskusje dotyczące finansowania uczelni. Uczelnie prywatne otrzymują dotacje z budżetu państwa i mogą również pobierać czesne, natomiast uczelnie publiczne mają jedynie prawo do pobierania wpisowego. W tej sytuacji uczelnie publiczne starają się znaleźć sposoby rozwiązania swych finansowych problemów, m.in. poprzez pobieranie czesnego lub ograniczenie liczby przyjmowanych na studia.

Opracowanie: Islandzkie Biuro Eurydice

Bardziej szczegółowe informacje o systemach edukacji w Europie można znaleźć w prowadzonej przez EURYDICE bazie danych EURYBASE (<http://www.eurydice.org>).

Ostatnia aktualizacja: grudzień 2005